

15. *Ad rationes in num. 1.*—Ad argumenta vero contraria non est difficile respondere: nam inconueniens, quod infertur, quia voluntas creata posset deficere sine prævio defectu intellectus, sistendo saltem intra latitudinem speculativi intellectus, non est inconueniens (ut statim dicam). Imo illa ratio petit principium, seu circulum committit, cum ad probandum contrarium illius consequentis, illud idem principium pro fundamento ponat. Ad alteram vero rationem a priori negatur consequentia, quia libertas voluntatis quoad specificationem oritur ex intellectu, non ratione majoris, vel minoris intensiōnis actuum, sed ratione universalitatis objectorum, quia per rationem varia objecta, et motiva voluntati proponuntur, in quibus et eorum rationes boni et mali intellectus discernit, et voluntati proponit. Ex quo oritur, ut ipsa possit illa velle, aut nolle, vel etiam hæc velle, aut contraria, quæ est libertas quoad specificationem. Ad confirmationem etiam negatur consequentia, quia illa maxima, sicut simpliciter ad simpliciter, etc., habere posset locum in causis agentibus ex necessitate naturæ, non vero in causa libera, quia cum ab objecto non necessitetur, potest affici, cui voluerit, etiamsi minus efficaciter cogitetur, dummodo sufficienter cognoscatur.

16. *Secunda propositio illata ex prima.*—*Probatur.*—Ex contrario igitur principio oppositam etiam conclusionem inferimus, nimirum, posse voluntatem creatam peccare, nullo prævio defectu inconsiderationis intellectus speculativi, non tantum integræ privationis, sed etiam remissæ, aut minus attentæ considerationis boni honesti. Probatur illatio primo, quia illud principium ponebatur, ut principale, imo ut unicum fundamentum contrariæ assertionis; ergo, illo destructo, ruit etiam assertio, quæ in illo nitebatur. Nam si affirmatio erat causa adæquata affirmationis, etiam negatio erat causa negationis. Secundo probatur illatio, quia si voluntas potest amplecti objectum minori intensiōne consideratum; ergo licet intellectus proponat honestum per cogitationem fortem, et delectabile per leuiorem, potest voluntas sua libertate se applicare ad objectum delectabile amandum, non curando de altero honesto, nec sequendo ejus cogitationem, licet fortem, sicut explicatum jam est: ergo tunc voluntas peccabit, sine prævio inconsiderationis defectu, etiam comparativo, quia revera tunc intellectus honestum consideravit, et voluntati proposuit, quantum debuit,

seu quantum in ipso fuit. Tertio, quia posita perfecta, seu intensa consideratione boni honesti, potest voluntas peccare, saltem per puram omissionem actus, etiamsi illa tantum consideratio, et nulla de objecto delectabili sit in intellectu: ergo si simul adsit consideratio objecti delectabilis sufficiens, quamvis minus intensa, poterit voluntas peccare peccato commissionis. Antecedens probatur, quia illa consideratio cum tota illa intensiōne non necessitat voluntatem ad exercitium actus, etiamsi sit de actu præcepto, et pro eo tempore, pro quo obligat affirmativum præceptum, et quamvis hoc totum actu consideretur. Quia nec cogitatio sola potest hanc necessitatem inducere, ut probatum est, et ab aliis conceditur, nec supponitur prior actus voluntatis, a quo illa necessitas oriri possit, ut jam præmisimus. Ergo est in potestate voluntatis suspendere talem actum, ac proinde peccare, omittendo contra præceptum.

17. *Quid adversarii primo respondeant.*—*Impugnatur primo.*—Respondent nihilominus, negando consecutionem: quia licet ex dicto principio optime sequatur, posse voluntatem in eo casu suspendere actum, non recte infertur, posse peccare. Quia præcepta affirmativa non obligant pro brevissima mora, sed habent latitudinem temporis: voluntas autem solum potest suspendere actum pro mora brevissima, et ideo pro illa non peccabit per solam carentiam actus: quia durat adhuc tempus, pro quo præceptum affirmativum possit impleri. Infra quod tempus aliæ cogitationes semper occurrent, quæ priorem honestam cogitationem distrahent, seu remittent: et ita erunt causa peccati omissionis, non tamen sine defectu ex parte intellectus. Sed hæc responsio imprimis non habet locum in Angelis: nam si quod præceptum affirmativum in via habuerunt, illos obligavit pro brevissima mora. Unde si pro illa potuerunt illud amittere sine prævia inconsideratione intellectus, tam absoluta, quam respectiva, etiam potuerunt per amissionem peccare sine tali defectu.

18. *Impugnatur secundo.*—Deinde in nobis multa supponit de facto illa responsio, quæ incerta sunt, et sine fundamento dicuntur. Unum est, moram, pro qua obligat præceptum affirmativum, esse magnam, vel non esse brevissimam. Nam licet frequentius ita sit, præsertim in præceptis de actibus externis; nihilominus de internis in multis casibus potest contrarium evenire: ut si quis sit in peccato mortali, et repente illi occurrat morale pericu-

lum mortis, tenetur statim, et sine mora conteri. Idem est, si accidat necessitas ministrandi aliquod sacramentum, vel si urgeat aliqua tentatio, quæ ad fidei actum elicendum statim obliget. Deinde quamvis mora, pro qua impleri potest præceptum affirmativum, de se magna sit: tamen cum certum terminum habeat, sæpe devenitur prope finem temporis sine observatione, seu executione præcepti: et tunc jam est brevissimum tempus, pro quo est implendum præceptum, et pro illo poterit suspendi actus, non obstante perfecta consideratione præcepti. Denique frustra supponitur, quod statim occurrent alia objecta, quæ distrahent ad alias cogitationes, et remittant, vel tollant honestam. Tum quia illud est incertum: nam fieri potest, ut toto tempore, pro quo obligat præceptum, cogitatio etiam duret. Ut, verbi gratia, quod in præcepto audiendi Missam, per illam ultimam horam, in qua Missa posset, et deberet audiri, licet homo in ludo, vel studio occupetur, nihilominus simul vehementi cogitatione audiendi Missam excitetur, et cum illa omittat: tum etiam, quia quidquid sit de absoluto rerum eventu, ratio procedit ex hypothesi possibili.

19. *Quid secundo loco possent respondere.*—*Hæc etiam responsio refellitur.*—Unde facilius diceretur, nunquam dari puram omissionem, et ideo non sequi, posse peccari illo modo sine defectu intellectus, quia cum intercedat actus positivus, ille non sit sine aliquo defectu intellectus. Sed contra hoc etiam est, quia quidquid sit de pura omissione, certum est, posse dari per solam voluntatem suspendendi, seu non exercendi actum præceptum, sine speciali voluntate faciendi alium actum positivum incompossibilem actui præcepto. At vero qui potest suspendere actum voluntatis, non obstante vehementi consideratione movente ad illum, poterit cum eadem consideratione per actum positivum velle non consentire, neque exercere illum actum, tum quia non potest alio modo suspendere actum, quandoquidem supponitur, non dari puram suspensionem, sed omissionem, nec cogitur voluntas ad exercendum alium actum incompossibilem, ut alterum suspendat; tum etiam quia eo ipso, quod talis consideratio non necessitat ad exercitium actus præcepti, volitio carentiæ illius libera est, et nihil est, quod illius efficientiam impediatur. Et confirmatur: nam tunc voluntas sine nova consideratione, vel iudicio posset velle avertere intellectum ab illa vehementi consideratione talis actus honesti, seu præcepti, et applicare

intellectum ad magis considerandum objectum delectabile, ut expresse Vasquez fatetur, 1 p., disput. 98, capite 7, num. 46; ergo eadem ratione potest per actum positivum velle carentiam actus sibi liberi: nam est eadem, vel major ratio.

20. *Probatur quarto eadem secunda propositio.*—Unde etiam sumitur novum argumentum: nam voluntas non avertit intellectum ab una cogitatione, eumque ad aliam applicat, nisi per actum positivum et liberum, ut idem auctor tradit, 1 parte, disp. 221, cap. 4, n. 19. Ergo in dicto casu, quando voluntas avertit intellectum a cogitatione boni honesti, eumque ad cogitationem contrarii objecti applicat, novum actum voluntatis elicit. At ille actus peccaminosus est, et ad illum non præcedit defectus intellectus, sed potius per illius efficaciam fit; ergo tunc invenitur culpa in voluntate sine præcedenti defectu in intellectu. Item voluntas habet illum actum sine prævia cogitatione efficaciori, vel expressiori sui objecti, quam sint cogitationes, quas de aliis objectis habet. Imo potius talem actum habet solum quadam cogitatione, vel formaliter, vel virtualiter tantum reflexa: ac subinde talis actus est contra inclinationem, ac motionem vehementioris, et melioris cogitationis. Ergo a fortiori poterit immediate voluntas consentire objecto remissius cogitato, sine alterius cogitationis diminutione.

21. *Totum institutum conficitur.*—*Satisfit argumentis in n. 2.*—A sufficienti igitur partium enumeratione recte concludimus, posse voluntatem peccare sine prævio defectu speculativi intellectus, quia potest sine errore positivo, et sine ignorantia, et sine absoluta inconsideratione contrarii boni honesti, imo cum fortiori, intensiori, vel expressiori ejus consideratione; ergo nullus superest defectus intellectus speculativi, qui ad peccatum voluntatis necessario præcedere debeat. Unde ad motiva contrariæ sententiæ possemus unico verbo respondere, non concludere de intellectu speculativo: nam si præcedat defectus in intellectu pratico, de illo possent sufficienter exponi omnia, quæ pro illa inducuntur. Quia vero nondum de intellectu pratico dictum est, et de illo etiam argumenta illa non conveniunt, ad singula respondendum est. Ad rationem itaque ex sacra Scriptura sumptam prius generatim dicimus, licet ex Scriptura recte colligatur, peccata hominum frequenter multiplicari propter mentis cæcitatem, vel incogitantiam, non tamen colligi omnia, et singula peccata necessario oriri ex incogitantia, vel alio defectu

intellectus, quia neque Scriptura expresse, ac formaliter affirmat, semper peccatum voluntatis oriri ex defectu intellectus: nec ex propositione generali, et absoluta potest inferri particularis, et necessaria.

22. *Ad locum Jeremiae respondetur.* — In speciali vero ad verba Jeremiae: *Desolatione desolata est terra, quia non est qui recogitet corde:* respondetur imprimis, ex illis etiam, ut sonant, ac generaliter intellectis, posse ad summum inferri, defectum recogitationis esse ordinariam causam peccandi, vel fortasse etiam necessariam ad tantam multiplicationem peccatorum, quantum verba illa, *desolatione desolata est terra*, indicant. At vero inde colligi non potest, ad omnia, et singula peccata committenda, necessarium esse, ut defectus ille recogitationis praecedat. Accedit, quia in illo specialiter est sermo de desolatione Judaeorum, quam propter Christi occisionem passi sunt: quod peccatum ex magna mentis caecitate, qua Christi divinitatem, et praesentiam ignorarunt, commiserunt. Et de illo peccato facile concedi potest, non nisi ex defectu mentis committi potuisse. *Quia si cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent*, ut 1, ad Corint. 2, Apostolus dixit. Inde autem non licet ad alia omnia, et singula peccata argumentum sumere. Denique in illis verbis redditur causa desolationis temporalis Judaeorum, ut a Deo facta est in eorum delicti poenam. Et sic dicitur terra a Deo desolata, *quia nullus est qui recogitet corde*, utique qui recogitet suum delictum, ad agendum de illo poenitentiam, et sic defectus ille recogitationis referri potest, ut causa impoentiae inducens, quae fuit proxima causa desolationis, quia cordis poenitentia, sine cordis recogitatione nullo modo haberi potest.

23. *Ad locum Isaiae in eodem n. 2.* — Et haec fere applicari possunt ad locum Isaiae. Nam ibi juxta communem Patrum expositionem, etiam est sermo de morte *Justi*, per antonomasiam, id est, Christi. Unde Hieronymus ibi interpretatur verba illa, per alia uxoris Pilati, Matth. 27: *Nihil tibi, et justo illi*, et Pilati lavantis manus suas, et dicentis: *Innocens ego sum a sanguine Justii hujus*. Quod autem subditur: *Et non est, qui recogitet*, non ponitur ut causa illius peccati, quod per verbum praeteriti jam commissum commemoratur, sed ponitur ad indicandam obstinationem, et caecitatem Judaeorum perseverantium in suo delicto post Christum interfectum. Ideoque paulo inferius causa illius peccati fuisse dicitur mali-

tia, potius quam inconsideratio, cum dicitur: *A facie enim malitiae collectus est justus*. Nam licet caecitas praecesserit, illa etiam ex malitia orta est. Ex illis ergo verbis nihil in praesenti colligi potest.

24. *Ad locum Psal. 12.* — *Ad loca Augustini ibidem adducta.* — Ad verba Psalmi, seu frequentem Davidis orationem, *Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte*, respondeo, recte inde colligi, illuminationem divinam esse necessariam ad non peccandum, non tamen e contrario sequitur, carentiam illuminationis esse necessariam ad peccandum; tum quia multi illuminantur, et sunt rebelles luminari, ac peccant; tum etiam, quia non sicut illuminatio est causa non peccandi, ita illuminationis carentia est causa peccandi. Nec Augustinus in locis circa illud testimonium allegatis illud dixit, nisi quod Christus illuminando cordis oculos, animas vigilare facit, quod verissimum est; non tamen dixit e contrario, omnem illum, qui illuminatur, non peccare, vel eum, qui peccat non illuminari. Dices, Davidem petere illuminationem efficacem, et congruam, sine qua de facto vitat peccatum: et e converso cum illa nemo peccat. Respondeo, esto ita sit, nihilominus illuminatio talis non est congrua, quia sit intensior, aut expressior, vel quia ex se habeat infallibiliter effectum, sed quia datur sub praesentia Dei, per quam praevisa fuit, ut habitura tali tempore effectum, si daretur: et in hoc ejus congruitas consistit, ac proinde talis congruitas respectum habet ad usum futurum liberi arbitrii. Nihilominus tamen cum aequali illuminatione posset liberum arbitrium peccare, et in alia persona, vel occasione contingere potest, ut ita fiat. Igitur ex efficacia talis illuminationis non recte inferitur, quod ex defectu ejus peccatum originem ducat.

25. *Ad alia loca Augustini in n. 3.* — Ad alia loca Augustini secundo loco inducta respondeo ex discursu, et verbis ejus in dicto cap. 17, de Peccatorum meritis, etc., contrarium colligi, si recte expendantur, et simpliciter intelligantur. Nam Augustinus imprimis adaequatam causam, ob quam homines non consentiunt vocationi divinae, posuit libertatem arbitrii, dicens, *quia nolunt*. Eademque ratio reddi potest de dictamine rectae rationis, quantumvis expresso, et intenso: quia homo etiam illi non consentit, licet adsit, quia non vult. Postea vero hujus renitentiae voluntatis duas causas ponit Augustinus inter se distinctas, dicens: *Nolunt homines facere, quod justum est, sive quia lalet an justum sit, sive quia*

non delectat. Et sub priori membro tam omnem ignorantiam culpabilem, quam incogitantiam, et omnem defectum, aut remissionem considerationis comprehendit, de qua fatemur esse verissimam, et frequentissimam peccandi originem. In posteriori autem membro causam assignat ex parte ipsius voluntatis, quae ad ea, quae suavia, et delectabilia sunt, facile inclinatur, loquiturque Augustinus maxime de voluntate hominis lapsi, de cujus necessitate, et fragilitate, propter quam specialiter gratia Dei indiget, ibi tractat.

26. *Ponderatur Augustinus in gratiam nostrae sententiae.* — Notare autem opus est, ponere Augustinum duas illas causas peccandi, non tantum conjunctim, sed etiam divisim: ita ut per se unaquaeque illarum sufficiat. Hoc patet, tum ex illis particulis divisivis, *sive quia lalet, an justum sit, sive quia non delectat*. Tum ex cap. 19, ubi ait: *Deum aliquando sanctis suis tribuere alicujus operis, vel certam scientiam, vel victricem delectationem*, ut cognoscant, non a seipsis habere haec bona, ubi sentit quemcumque ex illis defectibus esse posse causam sufficientem non recte operandi: e converso autem, cum dicit, illa dona gratiae esse postulanda ad cavenda peccata, copulative loquitur, dicens: *Quid aliud deprecamur, quam ut aperiatur, quod latebat, et suave faciat, quod non delectabat*. Ex his ergo colligimus, juxta mentem Augustini ad bene eligendum, et operandum non satis esse, ut non lateat, quod justum est, ac subinde posse fieri, ut stante scientia, et consideratione ex parte intellectus, voluntas deficiat tendendo in id, quod magis delectat secundum sensum.

27. *Non recte inducitur Augustinus ab adversariis.* — Unde male inducuntur in argumento verba Augustini, et confunduntur illa duo membra, addendo, illud magis delectare, quod vehementius cogitatur: hoc enim ibi Augustinus non dixit, nec per se est necessarium. Nam potest aliquid magis delectare, quia voluntas libera magis ad illud afficitur, et quia revera secundum aliquam rationem, utique sensibilem judicatur magis delectabile, quamvis non vehementius cogitetur. Nec etiam dicitur cum fundamento, Augustinum, in e. 19, vocare *certam scientiam*, vehementiorem cogitationem, et *victricem delectationem* appellare illam, quae ex vehementiori cogitatione nascitur, quia nec verba ipsa ex se hoc significant, nec Augustinus ipsa ita exposuit. Vocat ergo scientiam certam illam, quae divinitus datur, et falsa esse non potest, nec decipere. Quia

vero illa non sufficit ad bene operandum, adjungit *victricem delectationem*. Et quia praecipue tractat de gratia efficaci, illam videtur vocare victricem delectationem, quae congrua est, quae praevidetur apta ad trahendum cum effectu voluntatem; et simili modo potest scientia certa practice appellari, quae praevidetur apta ad persuadendum cum effectu voluntatem: quam scientiam aliis locis vocat doctrinam altam, atque secretam, non suadentem tantum, sed etiam persuadentem, ut alibi latius traditum est.

28. *Ad confirmationem ex Prospero in n. 3.* — *Ad secundam confirmationem ibid.* — Ad primam confirmationem ex Prospero concedimus, *caliginem mentis ipsam premere*, non tamen inde inferitur esse illam adaequatam causam peccandi: ita ut sine illa non possit voluntas peccare. Nam lux illa, quae hujusmodi caliginem mentis discutit, facit quidem, ut idem Prosperus adjungit, *ut voluntas prius depravata, atque captiva recta efficiatur, et libera*, sed non ita facit, ut illi necessitatem inferat, ideoque etiam sine tali caligine potest voluntas creata sua libertate, ac mutabilitate deficere. Ad secundam confirmationem respondetur, falsam esse assumptionem. Nam si terminis consueto more utamur, non omnis, qui peccat, obduratur. Quin potius peccatores distingui solent in obduratos, et non obduratos, seu communes. Nam obdurati specialiter dicuntur, qui peculiari quodam modo indispositi sunt, ut ad bonum moveantur, et a malis retrahantur per speciales motiones gratiae: illa autem prava dispositio durities cordis dicitur, quae consuetudine peccandi inducitur. Unde Bernardus, libro 1, de Consid., cap. 2, *Quid non invertat consuetudo? quid non assidue duretur*, et infra: *Ita paulatim in duritiam itur, et ex illa in aversionem*, et infra: *Quid ergo cor durum? Ipsum est, quod nec compunctione sanatur, nec pietate molliatur*, etc. Ergo non omnis, qui peccat, obduratur, quia multi peccant, qui ad illam pravam dispositionem non perveniunt: et qui ad illam perveniunt, prius peccant, quam sint indurati.

29. *Neque hic recte inducitur Augustinus.* — Neque oppositum recte colligitur, ex eo quod Augustinus ait: *Deum indurare aliquem, cum ejus non miseretur*: nam id intelligendum est, non de negatione cujuscumque misericordiae, seu cujuscumque auxilii efficaciis, sed juxta subiectam materiam. Alioqui omnis, qui venialiter peccat, obduraretur, quia Deus ejus non miseretur quoad collationem auxilii efficaciis ad vitan-

dum tale peccatum. Consequens autem absurdum est. Cum ergo dixit Augustinus, Deum indurare, esse non misereri, loquitur de illa miseratione, qua Deus posset vel hominem induratum emollire, et non vult, vel nondum induratum, tamen peccatorem praevenire, ut non obduraretur. Quod facile posset intelligi (ut dixi) ex subiecta materia, quam ibi Augustinus versabat. Loquebatur enim ibi Augustinus de Pharaone, et tractabat verba Pauli ad Rom. 11: *Cujus vult miseretur, et quem vult indurat*. Unde *ibidem* ait Augustinus, obdurationem, ut est a Deo, esse poenam praecedentium peccatorum, et in lib. 5, contra Julianum, cap. 3, idem dicit de mentis excæcatione, et de utraque idem affirmat D. Thomas 1, 2, q. 79, art. 1, ad 1 et 3. Ergo tam excæcatio, quam obduratio supponit peccatum, cujus sunt poenae; ergo tale peccatum nec ex obduratione, nec ex mentis excæcatione procedit, ac proinde necessarium est, ut omne peccatum ex intellectus cæcitate, vel alia simili imperfectione procedat: esto propria obduratio, quia magnam consuetudinem peccandi, vel voluntatis nimiam deordinationem supponit, etiam mentis cæcitatem involvat, seu conjunctam habeat, quia et peccata mentem excæcant, et Deus sicut illuminando mentem cor emollit, ita negando mentis illuminationem cor obdurat.

30. *Ad loca Aristotelis in n. 4, respondetur.*

—*Ad ultimam rationem in fine ejusdem n. 4.*

—Ad Aristotelem respondetur imprimis, ipsum maxime inclinare in illam sententiam, quæ dicit, eum, qui peccat, non considerare actu de particulari objecto, vel actu vitando, sed in universali, quam supra diximus esse difficilem et non posse absolute, et universaliter defendi, quia vix sano modo explicari possit, ut in capite sequenti videbimus. Unde dici ulterius potest, si Aristoteles admittit aliquam considerationem particularem, et aliquam negat, loquitur de judicio speculativo, et practico. Unde cum ait, *Hæc* (scilicet propositio particularis) *vel non habet conditiones, vel si habet, non habet, ut sciens, sed ut dicens, et tanquam temulentus*, etc. Non intelligit eum, qui peccat, habere illam considerationem remissam, vel minus expressam, sed non habere illam per practicum judicium. Sed hic etiam sensus habet difficultatem, scilicet, quomodo possit judicium practicum ab speculativo particulari distingui, de qua in capite sequenti dicemus. Tertio ergo responderi potest, Aristotelem non universaliter, nec metaphysice loqui, sed moraliter de his, quæ in aliquibus hominibus fre-

quentius accidunt: nos autem de absoluta potestate, tam in omnibus hominibus, quam in Angelis inventa loqui. Itaque Aristoteles loquitur solum de incontinente, qui passionibus perturbatur, et de hoc ait, regulariter, ac moraliter loquendo, *Propter passionem impediri, ne possit sub universali sumere, et ad conclusionem pervenire*, ut tacite exponit divus Thomas 1, 2, quæst. 77, art. 2, ad 4: *Quia passio, inquit, ligat rationem, ne assumat, nec concludat sub prima*. Quod profecto intelligi non potest de ligamine, quod ex absoluta necessitate proveniat, seu impossibilitatem simpliciter ad considerandum inducat; ergo est morali modo intelligendum, et hoc ad summum probat experientia, et non amplius.

31. *Instant adversarii.* — Sed instant, quia licet verum sit, Aristotelem ibi de incontinente loqui, tamen est eadem ratio de quocumque alio, et ipse etiam Aristoteles in dicto cap. 10, incontinentis ad *malignum* comparisonem facit: vocat autem malignum eum, qui ex malitia peccat, dicitque incontinentem aliquid consilii habere, quia ex consideratione boni aliquo modo movetur, vel retardatur: qui autem in malitia peccat, nullum prorsus boni consilium seu considerationem habere. Ergo, teste Aristotele, multo major est defectus, quem in intellectu patitur malignus, quam in continens. Unde magis illam differentiam explicans dicit, incontinentem leges habere bonas, licet eis non utatur, quia illas aliquo modo considerat, licet eis non obtemperet: malignum autem videri tantum leges pravas habere, utique in sua consideratione et dictamine. Eademque doctrinam repetit, lib. 2, Magnor., Moral., cap. 6, et per se videtur manifestum, intemperantem, seu peccantem ex habitu, consuetudine, et malitia, multo magis impediri a consideratione honesti, et cum minori reprehensione conscientiae peccare, quam incontinentem.

32. *Responsio.* — *Ad peccandum ex malitia requiritur sententia, et remotio passionis.* —

Verumtamen in hac replica supponi videtur, eum qui peccat ex malitia, non habere actuale boni cognitionem, nec remorsum conscientiae, vel certe non tantam boni considerationem, quantum incontinens habere solet. Hoc autem est contra communem theologorum doctrinam, qui definiunt, illum peccare ex malitia, qui ex certa scientia, et quasi ex industria peccat, ut docet D. Thomas, 1, 2, quæst. 78, art. 3, ubi in solutione ad primum expresse declarat majorem considerationem

CAPUT VI.

UTRUM OMNE PECCATUM VOLUNTATIS DEFECTUM ALIQUEM IN INTELLECTU PRACTICO SUPPONAT.

mali in particulari inveniri in incontinente, quam in eo, qui ex malitia peccat. Et idem docent communiter doctores in 2, dist. 43, ubi Bonaventura et multi alii addunt, ad peccandum ex malitia non solum esse necessarium, ut scienter quis peccat, sed etiam ut a passione non moveatur, nimirum, quia passio diminuere solet scientiam, seu considerationem, quæ ad peccandum ex certa malitia necessaria est. Confirmari hoc potest inductione primo in Angelis malis illi enim nunc ex malitia peccant, licet ex certa scientia, et cum magno remorsu conscientiae peccent. Probat, quia nec ex ignorantia, neque ex passione peccant, et quia retinent scientiam, et per illam actu considerare possunt, prava esse, quæ faciunt, et non habent materiales passiones, sed ex sola malitia vel habituali, vel actuali peccant. Idemque contingere potest in hominibus, ita moribus corruptis, ut sine passione saltem vehemente, ex prava consuetudine contra dictamen conscientiae, quantumvis intensus peccent.

33. *Explicationis amplius solutio.* — Non est ergo in universum verum, eum, qui ex malitia peccat, minus considerare, quam incontinentem, ut præcise talis est. Quod ideo addo, quia fieri potest, ut peccans non solum sit incontinens, sed etiam intemperatus, et vitiis deditus, et ob eam rem dum peccat, passione vehementer duratur. At ille vel non proprie peccat ex malitia, sed ex infirmitate, vel saltem non ex ea parte, qua passione movetur, ac perturbatur, licet quatenus ex habitu peccat, aliquo modo dicatur ex malitia peccare. Et hac fortasse ratione Aristoteles, quem in dicto cap. 10, l. 7, Ethicor., vocat *malignum*, eundem vocat *intemperatum*, in dicto cap. 6, l. 2, Mag. Moral. Et ex parte habet, ut sit magis indispositus ad considerandum, quando peccat, quam incontinens: quia majori passione, seu non sola passione, sed etiam prava consuetudine ducitur. Præter hunc autem modum peccandi maligne (ut sic dicam), est alius proprius peccandi ex pura malitia, id est, sine passione, et certa scientia, de quo Aristoteles in illis locis non neminit: et in illo sic peccante non habet locum doctrina Aristotelis de incontinente, ut satis declaratum est, et in præsentī materia, ubi de Angelis agimus, est hæc doctrina maxime necessaria, ut videbimus.

1. *Habitualis defectus intellectus non necessario ad peccandum supponitur.* — *Defectus actualis multipliciter sumitur.* — Sicut in intellectu speculativo positum, et privativum, habituale, et actuale defectum distinximus: ita in intellectu practico distingui potest, ut notum est. Suppono autem in præsentī non esse sermonem de habituali defectu, quia sine dubio ille non necessario supponitur ad peccatum. Nam primus homo antequam peccaret perfectissimus erat habitualiter, non tantum in speculativo intellectu, sed etiam in practico per prudentiam, et alios habitus illi annexos, et idem in Angelis certius est; imo in hominibus mortalibus sæpe id contingit. Et ratio est, quia habitualis perfectio si non exeat in actum, non movet voluntatem, et ita non potest illam impedire, ne peccet. Defectus autem actualis intellectus practici, si sit privativus, consistit in carentia alicujus actus intellectus necessarii ad bene operandum, vel resistendum peccato. Datur in homine honeste operante, seu resistente tentationi judicium practicum dictans hic et nunc, quid voluntate agere oporteat: præter quod judicium aliqui distinguunt imperium practicum, quod posterius sit ipso judicio practico, et efficacius ad movendam voluntatem. Et ita duplex cogitari potest defectus privatus practici intellectus, unus est carentia solius imperii, etiamsi supponatur practicum judicium, alius est carentia judicii practici: quo deficiente, a fortiori deficiet imperium, sive sit actus distinctus, sive non. Defectus autem positivus erit aliquis error per practicum judicium contrarium. Hic autem error subdistingui solet in errorem deceptionis, qui sit contrarius veritati rei, et in errorem moris, seu electionis, aut de re agenda, contrarium quidem rectitudini morum, non tamen veritati rei, et de his omnibus sunt opiniones, quæ sigillatim tractandæ sunt.

2. *Prima opinio requirit ad peccandum solum defectum imperii practici honesti.* — Prima opinio dicit, ad omne peccatum supponi defectum imperii practici honesti, nullumque alium defectum esse necessarium. Distinguit enim hæc sententia imperium a practico judicio, dicitque etiamsi intellectus habeat judicium practicum de turpitudine peccati, et de hone-